

спільних відносин в Україні: питання взаємодії : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2015. С. 162-165.

3. Шепетько С. А., Клименко О. А. Напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення координації та взаємодії у сфері боротьби з організованою злочинністю. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2017. Вип. 34. С. 15-27.

4. Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції: Наказ Генеральної прокуратури України від 16.01.2013 № 1/Ігн. URL: <https://cutt.ly/Hj4xyYz>.

5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014. № 49. С. 3186.

6. Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією»: Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної податкової служби України, Міністерства оборони України, Державна ситна служба України, Адміністрація Державної прикордонної служби України, Державної пенітенціарної служби України від 26.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/236. URL: <https://cutt.ly/Ij4vNtl>.

УДК 342.9

МАКАРЕНКО М. М.

ІМПЕРАТИВНИЙ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙНИЙ МЕТОДИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті проаналізовано наукові підходи до визначення понять імперативного та рекомендаційного методів. Визначено ознаки та роль імперативного методу в регулюванні суспільних відносин. Зазначено, що в адміністративно-правовій науці імперативний метод визначається за допомогою розроблених способів регулювання суспільних відносин: субординації, координації та реординації. Розглянуто їх поняття та проаналізовано особливості реалізації Національною поліцією України у своїй діяльності. Окреслено, що рекомендаційний метод адміністративного права має суттєвий потенціал подальшого розширення свого регулюючого впливу на адміністративні правовідносини.

Ключові слова: імперативний метод, рекомендаційний метод, субординація, координація, реординація.

В статье проанализированы научные подходы к определению понятий императивного и рекомендательного методов. Определены признаки и роль императивного метода в регулировании общественных отношений. Отмечено, что в административно-правовой науке императивный метод определяется с помощью разработанных способов регулирования общественных отношений: субординации, координации и реординации. Рассмотрены их понятие и проанализированы особенности реализации Национальной полицией Украины в своей деятельности. Определено, что рекомендательный метод административного права имеет существенный потенциал дальнейшего расширения своего регулирующего воздействия на административные правоотношения.

Ключевые слова: императивный метод, рекомендательный метод, субординация, координация, реординация.

The article analyzes scientific approaches to defining the concepts of imperative and recommendatory methods. The features and role of the imperative method in the regulation of social relations are determined. It is noted that in administrative and legal science the imperative method is determined by the developed methods of regulation of social relations: subordination, coordination and reordination. Their concepts are considered and the peculiarities of implementation by the National Police of Ukraine in its activity are analyzed. It is outlined that the recommendatory method of administrative law has a significant potential to further expand its regulatory impact on administrative relations.

Key words: *imperative method, recommendation method, subordination, coordination, reordination.*

Постановка проблеми. Динамічна зміна у всіх сферах суспільного життя, яка відбувається під час реформування правоохоронної системи України, вимагає систематичного, своєчасного та більш ретельного перегляду відповідності використовуваних адміністративно-правових методів сучасним, спрямованим на європейські стандарти та цінності, умовам розвитку держави й суспільства. У цьому контексті надзвичайно важливим є дослідження сутності та особливостей застосування імперативного та рекомендаційного методів в діяльності поліції в умовах євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню дослідження адміністративно-правових методів діяльності фрагментарно присвячені наукові праці більшості вчених, зокрема В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, О. М. Бандурка, М. В. Гарашук, В. І. Фелик, В. В. Юровська, О. Ф. Скакун, Т. О. Коломоець, В. І. Олефір та інші.

Невирішені раніше проблеми. У своїй діяльності, для досягнення поставлених завдань, Національна поліція застосовує основні, імперативний та рекомендаційний, адміністративно-правові методи. У той же час, враховуючи, що на даний час пріоритетним є використання у діяльності правоохоронних органів країн Європейського Союзу саме рекомендаційних методів, у нашій державі останнім приділено недостатньо уваги.

Метою даної статті є аналіз визначених в адміністративно-правовій науці та розроблених теорією права наукових положень про імперативний метод та визначення його способів регулювання суспільних відносин, а саме: субординації, координації та реординації в діяльності Національної поліції України. Узагальнення поняття про рекомендаційний метод адміністративного права.

Виклад основного матеріалу. Імперативний метод (як його ще називають адміністративно-правовим або методом «влади – підпорядкування») – це один із основних методів правового регулювання, який передбачає категоричну та детальну регламентацію поведінки учасників правових відносин. Імперативний метод використовується для регулювання найбільш значущих для держави інтересів та він є характерним саме для публічного права, оскільки одні суб'єкти підпорядковуються іншим, тобто в регулюванні суспільних відносин між державою – з одного боку та громадянами і їх організаціями – з іншого. Регулюючи відносини такого роду, держава наділяє владними повноваженнями одних суб'єктів (поліцію), а на інших учасників суспільних відносин покладає певні обов'язки.

Слушно погодитися із С. Г. Стеценком щодо того, що незважаючи на демократизацію українського суспільства, проведення в державі великої кількості реформ, здебільшого спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів громадян, імперативний метод в адміністративному праві не втратив свого ключового значення. Йдеться про те, що державне управління як одна з основних складових предмета адміністративного права спрямовано на забезпечення публічних інтересів. Це основна мета діяльності органів публічної адміністрації. Саме в указаних сферах (національна безпека, оборона, поліція) публічні інтереси держава ставить вище індивідуальних прав і свобод окремих громадян. Але в основі такого (імперативного) підходу опосередкована діяльність, спрямована на захист, охорону, оборону окремих громадян, що доцільніше втілювати в життя, використовуючи саме імперативний метод правового регулювання. З цього приводу ще на початку ХХ століття влучно зазначено адміністративістом А.І. Єлістратовим: «Те, в чому влада бачить загальне благо, може насправді, і не збігатися з інтересами значної частини населення. Але в будь-якому разі правомірні вимоги правлячої влади в сучасній державі встановлюються до громадян не як приватний інтерес правлячих, а для загального блага» [1].

Для імперативного методу характерні такі ознаки:

- застосування владних повноважень у відносинах суб'єктів та сувора підлеглість одних суб'єктів іншим. Це пояснюється тим, що суб'єкт прийняття обов'язкових для виконання рішень не пов'язаний згодою сторони, якій це рішення обов'язкове;
- перевага надається покладанню обов'язків;
- суб'єкти публічного права діють в рамках закону, реалізують свої повноваження суворо дотримуючись його норм. У зв'язку з цим особливого значення при застосуванні імперативного методу набуває контроль за діяльністю керуючого суб'єкта. Таким чином, позитивним є законодавче закріплення в Законі України «Про Національну поліцію» [2] принципу відкритості та прозорості, що передбачає постійне інформування поліцією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку;
- вираз імперативного методу може проявлятися в забороні вчинення діяння (дії чи бездіяльності);
- домінування актів одностороннього волевиявлення (видання наказів, розпоряджень, постанов);
- абсолютна виконавська дисципліна та пряме виконання вказівок.

В адміністративно-правовій науці імперативний метод визначається за допомогою розроблених теорією права наукових положень і, як правило, розглядається крізь призму його способів регулювання суспільних відносин, що перебувають у сфері дії адміністративного права, а саме: встановлення субординації, координації та реординації [3].

Так, словник української мови поняття «субординація» визначає як систему суворого підпорядкування молодших за чином або становищем старшим, що ґрунтується на правилах службової дисципліни [4]. У той же час, зазначене поняття не є спеціалізованим. На нашу думку, поняття «субординація» найбільш змістовно визначив Б.П. Курашвілі, який розглядав її як «вертикальну» взаємодію сторін, тобто підпорядкованість однієї сторони іншій, наявність у вищого рівня владних повноважень щодо нижчого [5].

Субординаційні відносини будуються на основі прямого підпорядкування, здійснюються між органами чи особами, які перебувають у субординаційних структурних зв'язках та між якими існують управлінські відносини, які функціонують за принципом «вертикалізації» (відносини підзвітності і під контролюваності). Зазначене пояснюється тим, що в будь-якому разі сторони у вказаних відносинах є нерівноправними та взаємодіють одна з одною за принципом «влада-підпорядкування», причому кожен вищий рівень управління, відповідно до своєї компетенції та обсягу діяльності, акумулює та виражає ширші, складніші суспільні потреби чи інтереси, ніж нижчий рівень, оскільки субординаційні зв'язки можуть передбачати виключну компетенцію вищого за організаційно-правовим рівнем органу щодо нижчого [6].

У ст. 2 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [7] закріплено, що за своїм службовим становищем поліцейські можуть бути керівниками або підлеглими стосовно інших поліцейських. Керівник – це службова особа поліції, наділена правами та обов'язками з організації службової діяльності підлеглих їй поліцейських та інших працівників поліції і контролю за їхньою службовою діяльністю. Керівник, якому поліцейський підпорядкований за службою, у тому числі тимчасово, є прямим керівником для нього. Найближчий до підлеглого прямий керівник є безпосереднім керівником.

Згідно ч. 3 ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України. Відповідно до ст. 62 зазначеного закону поліцейський під час виконання покладених на поліцію повноважень є представником держави. Законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами. Поліцейський під час виконання покладених на нього обов'язків підпорядковується тільки своєму безпосередньому та прямому керівнику. Ніхто, крім безпосереднього і прямого керівника (за винятком випадків, прямо передбачених законом), не може надавати будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення поліцейському або іншим способом втручатися в законну діяльність поліцейського, у тому числі діяльність, пов'язану з кримінальним провадженням або провадженням у справах про адміністративні правопорушення.

Доцільно звернути увагу, що з метою недопущення подвійного трактування наказу підлеглим, встановлено вимогу щодо недопущення нечіткого формулювання наказу керівником.

На нашу думку, з метою належної реалізації даного законодавчого припису, в представлений статті повинно бути закріплено аналогічний припис, що міститься в положеннях Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, що затверджений Законом України від 24.03.1999 [8]. Відповідно до вказаних приписів для того, щоб переконатися, чи правильно підлеглий зрозумів відданий наказ, командир (начальник) може зажадати від нього стисло передати зміст наказу. Підлеглий має право звернутися до командира (начальника) з проханням уточнити наказ.

Таким чином, в умовах чіткої ієрархії в поліції субординація як один із способів реалізації імперативного методу залишається одним з провідних у змісті адміністративно-правового регулювання.

Динамічні зміни та процес реформування системи правоохоронних органів в Україні зумовили підвищення ролі координації як способу імперативного методу адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

На думку В. Білоуса координація будучи невіддільною складовою всіх адміністративних правовідносин охоплює діяльність з реалізації повноважень органів публічної влади незалежно від їх рівня та статусу і одночасно є самостійним засобом побудови ефективної системи влади [9].

Деякі автори визначають координацію правоохоронної діяльності як спеціальну систему теоретико-методологічних і праксеологічних засад інтерпретації методів і методик упорядкування та взаємоузгодження організаційно-управлінської діяльності правоохоронних та інших державних і недержавних органів і організацій з метою створення ефективної організаційно-управлінської та правової системи перманентного контролю за криміногенними процесами в суспільстві та превентивної протидії злочинності [10].

Наприклад, з позицій Ю. Є. Виноградова, зміст координації полягає у взаємоузгодженні, впорядкуванні діяльності різних органів, по досягненню спільної мети [11]. Інші науковці П. М. Каркач та В.Л. Синчук у своїх працях координацію дій правоохоронних органів охарактеризували як діяльність, погоджену за метою, часом, місцем, виконавцями і програмами дій. Правоохоронні органи, координуючи свої дії на головних напрямках боротьби зі злочинністю, концентрують свої кадри і засоби для вирішення поставлених завдань. Це означає, що кожен орган, який бере участь у скоординованих заходах, у межах своєї компетенції, діє притаманними йому методами в одному узгодженому напрямі разом з іншими органами для посилення досягнення визначеної мети [12]. З точки зору С. В. Якубова, координаційна діяльність – це передбачене законом, об'єктивно обумовлене і постійне узгодження дій правоохоронних органів у цілях реалізації учасниками правоохоронної діяльності спільних заходів з найбільш актуальних напрямків протидії злочинам [13].

Проаналізувавши наукові підходи до визначення координації діяльності правоохоронних органів, можемо визначити її такі ознаки: носить правовий характер, координаційна діяльність, наприклад протидія злочинам, є об'єктивно обумовленою та здійснюється на постійній основі, полягає в узгодженні дій суб'єктів правоохоронної діяльності, здійснюється у законодавчо визначених формах і способах, відповідно до визначених принципів.

З метою підвищення ефективності координації діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної податкової служби України, Міністерства оборони України, Державної митної служби України, Державної прикордонної служби України, Державної пенітенціарної служби України, від 26.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/236 видано наказ «Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» [14].

Відповідно до зазначеного нормативно-правового акту завданнями координації є:

- визначення основних напрямів запобігання і протидії злочинності та корупції на основі аналізу їх структури, динаміки та прогнозування тенденцій розвитку цих негативних явищ;
- розробка, узгодження і виконання спільних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, розкриття, припинення та попередження злочинних і корупційних проявів, усунення причин та умов, що їм сприяли;
- підготовка пропозицій з удосконалення законодавства, спрямованих на підвищення ефективності правоохоронної діяльності, протидії злочинності та корупції.

До основних принципів координації законодавцем віднесено:

- законність;
- рівність суб'єктів координаційної діяльності у визначенні проблемних питань щодо запобігання і протидії злочинності та корупції, розробці пропозицій щодо заходів, спрямованих на їх подолання;

- самостійність кожного правоохоронного органу при реалізації узгоджених рішень;
- відповідальність керівників правоохоронних органів, в межах їх компетенції, за якісне і своєчасне виконання узгоджених заходів;
- гласність щодо проведення координаційних заходів, висвітлення результатів проведеної роботи у засобах масової інформації в межах, які не суперечать вимогам законодавства про захист прав, свобод людини і громадянина, державної та іншої таємниці.

У ст.4 Положення про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією, вказано, що основною формою координації є проведення координаційної наради керівників правоохоронних органів.

Для формування державної політики з питань міжнародного співробітництва, та контролю за реалізацією державної політики з питань міжнародного співробітництва структурними підрозділами апарату МВС, зокрема й Національною поліцією України у системі Міністерства внутрішніх справ України функціонує Департамент міжнародного співробітництва та європейської інтеграції, який бере активну участь у формуванні основних напрямів державної політики у сфері міжнародного співробітництва, зокрема, європейської та євроатлантичної інтеграції, забезпечує виконання завдань і функцій, покладених на Міністерство внутрішніх справ.

Підсумовуючи, необхідно вказати, що координація є необхідним елементом ефективності управління поліцією, за допомогою якої правоохоронна діяльність стає продуктивнішою, ефективно впливає на суспільні відносини, підвищує рівень правосвідомості як поліцейських, так і суспільства.

Іншим, не менш способом імперативного методу адміністративно-правового регулювання є реординація, яка для узгодження управлінських дій переважно використовується суб'єктами влади, які знаходяться на одному організаційно-правовому рівні в межах однієї системи.

На думку В. Авер'янова реординаційні відносини – це ті відносини, які виникають в процесі реалізації владних повноважень нижчим рівнем щодо вищого рівня в системі публічної влади одночасно розглядаючи їх як такі, що є реакцією на публічно-владний вплив [15]. Доповнюючи думку В. Авер'янова, В. Колпаков вважає, що реординаційними відносинами є відносини, які виникають внаслідок звернень фізичних чи юридичних осіб до носія владних повноважень з питань щодо реалізації прав, свобод та законних інтересів суб'єкта звернення, що спонукає до прийняття публічно-владного рішення [16]. Г. Атаманчук визначав «реординацію» як зворотні управлінські відносини, що існують переважно у вигляді реакції нижчого органу на управлінський вплив і виділяв два види таких зв'язків: об'єктивні й суб'єктивні, що пов'язано з місцем їх виникнення та реалізації [17].

Ознаками реординаційних відносин є право одного органу чи особи вимагати від іншого здійснення певних дій (утримання від них) як реакцію на своє звернення, вони передбачають обов'язок (що має бути закріплений у законодавстві) керуючого об'єкта відреагувати на зазначені звернення в певному порядку та в певні строки [18].

Серед українських вчених адміністративістів поняття реординаційних відносин запропонував застосовувати щодо стосунків органів виконавчої влади, їх посадових осіб з громадянами (а також у відповідних випадках – з юридичними особами) В. Б. Авер'янов. Він зазначив, що створюється якісно відмінний від колишнього адміністративно правового режиму регулювання режим відносин між державою, її органами та посадовими особами і громадянами. Ця відмінність полягає в тому, що громадянин мав би стати в певному сенсі «рівноправним» учасником стосунків з державою [19].

У діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод важливу роль у запровадженні реординаційних відносин відіграє робота із зверненнями громадян. Так відповідно до Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 15.11.2017 №930 [20], розгляд звернень та особистий прийом громадян в органах та підрозділах поліції є складовою механізму реалізації прав громадян на внесення до органів державної влади пропозицій щодо поліпшення їх діяльності, виявлення недоліків у роботі, оскарження дій посадових осіб та органів державної влади. Громадяни України мають право звернутися до органів (підрозділів) поліції, їх керівників із зауваженнями, скаргами та пропозиціями з питань, пов'язаних з діяльністю Національної поліції України, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, із заявами або клопотаннями про реалізацію своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, а також зі скаргами про їх порушення. Така робота допомагає громадянам у реалізації конституційних прав і свобод, гарантування безпеки, попе-

редження протиправної діяльності, шляхом встановлення факту та характеру порушення прав і свобод особи, яка подала скаргу, або осіб щодо яких вона була подана, виявлення можливого порушення закону поліцейськими чи іншими громадянами.

Крім цього, режим реординаційних зв'язків перебуває в основі надання органами виконавчої влади адміністративних (управлінських) послуг громадянам та оскарження громадянами незаконних актів, дій органів виконавчої влади. Так, відповідно до Переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розмір плати за їх надання, затвердженого постановою КМУ від 04.06.2007 № 795 [21], підрозділи Національної поліції здійснюють видачу дозволів на придбання і перевезення вогнепальної зброї, боєприпасів, інших предметів, на які поширюється дозвільна система, видачу ліцензій на виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, тощо.

Крім цього, відповідно до ч.4 ст.7 КУпАП [22] додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових осіб, правом оскарження, іншими встановленими законом способами.

Таким чином, поширення реординаційних відносин у практиці взаємостосунків поліції з громадянами сприяє реалізації прав та свобод громадян, а також впровадженню в практику діяльності поліцейських європейських стандартів. Тому, для чіткішого впорядкувати відносин між поліцією та громадянами, необхідно забезпечити їх належне правове регулювання.

Рекомендаційний метод адміністративного права є певною акцесорною сукупністю способів правового впливу на адміністративні правовідносини, використання та реалізація яких залежить від волі того суб'єкта правовідносин, на якого такі рекомендації скеровані. В адміністративно-правовій літературі під рекомендаціями розуміється нормативний акт, в якому на підставі комплексного аналізу узгоджуються положення декількох нормативних актів вищої сили, з урахуванням особливостей їхньої реалізації у конкретних умовах, визначається оптимальний порядок діяльності шляхом надання порад, пропозицій, настанов або вказівок.

Рекомендаційний метод – це метод правового регулювання, який полягає у наданні учасникам правових відносин вказівок, що не несуть в собі обов'язкової юридичної сили, стосовно прийнятої для суспільства, ефективної поведінки. Він полягає в наданні особі можливості самостійного вибору способу поведінки для досягнення поставленої мети, а також в наданні вказівок, що не мають обов'язкової сили, стосовно найбільш раціональних, прийнятних для суспільства і цих осіб способів організації їхніх стосунків (наприклад, через пропонування, з метою усунення можливих непорозумінь, типових форм договорів тощо). Суб'єктам не забороняється обирати той варіант поведінки, який на їхню думку є найбільш правильним, або використати той варіант, що був рекомендований вказівкою.

Окремо варто зазначити, що рекомендаційний метод адміністративного права має суттєвий потенціал подальшого розширення свого регулюючого впливу на адміністративні правовідносини. Ресурс такого процесу напряму пов'язаний із євроінтеграційними прагненнями нашої держави. Справа в тому, що Українська держава, беручи активну участь у міжнародній та європейській співпраці, будучи членом Організації Об'єднаних Націй (ООН), Ради Європи, повинна враховувати також юридичні акти «м'якого права» (soft law), під якими розуміються інституційні, рекомендаційні норми, які містяться у відповідних джерелах – документах міжнародних міжурядових організацій [23].

Визначальною у формуванні норм «м'якого права» є діяльність ООН, яка прийняла чимало документів рекомендаційного характеру, які, однак, почасти беруться до уваги окремими державами під час формування національної правотворчої та правозастосовної практики. Як приклад найбільш визначальних джерел «м'якого права», створених ООН, можна назвати: Загальну декларацію прав людини (1948 р.); Загальну декларацію про геном людини та права людини (1997 р.) [24]; Декларацію про клонування людини (2005 р.) [25]; Декларацію прав корінних народів (2007 р.) [26] тощо. На рівні Ради Європи актами «м'якого права» необхідно визнати рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи, яка є дорадчим органом при Комітеті міністрів та, відповідно до ст. 22 Статуту Ради Європи [27], обговорює відповідні питання у межах своєї компетенції та передає свої висновки Комітету міністрів у формі рекомендацій.

Висновки. Резюмуючи викладене, необхідно звернути увагу, що Європейська інтеграція України зобов'язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування усієї системи правоохоронних органів, яка гарантуватиме додержання прав і свобод людини. У зв'язку з цим, Наці-

ональній поліції України відведено надзвичайну важливу роль у розбудові сучасної України характерною особливістю якої повинно стати запровадження методів діяльності, орієнтованих на активність, взаємодопомогу, довіру, толерантність, компроміс, гласність, де визначальними параметрами є домовленість і погоджувальні процедури. Рух до якісного конструктивного розвитку методів діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод можливі лише тоді, коли необхідність взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства стане аксіомою. Тому доцільним є широка дискусія в суспільстві з приводу визначення основних напрямів розвитку методів діяльності поліції, дослідження впливу процесів взаємодії поліції не тільки на забезпечення стійкості, керованості, стабільності суспільства, а й на його інноваційний прорив. Водночас якісне оновлення змістової основи методів діяльності поліції, що функціонує в умовах адаптації національного законодавства до європейського, є надважливим напрямом перетворень України.

Список використаних джерел:

1. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. К.: Атіка, 2008. 624 с.
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40-41, ст. 379.
3. Юровська В.В. Імперативний метод адміністративного права: окремі думки щодо подальших перспектив дослідження. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 3/4 (35/36). 2017. С. 151–154.
4. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. URL: <http://sum.in.ua/s/subordynacija>.
5. Курашвили Б.П. Очерк теории государственного управления. М.: Наука, 1987. С. 35.
6. Державне управління: навчальний посібник / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко; за ред. А.Ф. Мельник. К.: Знання-Прес, 2003. 343 с.
7. Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 29, ст. 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.
8. Великий енциклопедичний юридичний словник / за редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К.: ТОВ Видавництво «Юридична думка». 2007. 992 с. С. 623.
9. Белоус В. Координация в государственном управлении Украины. *Персонал*. 2000. № 6. С. 29–31.
10. Маляренко В. Т. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2007.
11. Виноградов Ю. Е. Прокурорский надзор в Российской Федерации / МНЭПУ. М., 2000. С. 85.
12. Каркач П. М., Синчук В. Л. Координаційна функція прокуратури України. Х., 2005. С. 94.
13. Якубов С. В. Административно-правовая сфера деятельности органов прокуратуры: координация противодействия правонарушениям: дис. ... канд. юр. наук. М., 2008. С. 187.
14. Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної податкової служби України, Міністерства оборони України, Державної митної служби України, Державної прикордонної служби України, Державної пенітенціарної служби України, від 26.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/236 «Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043900-12#Text>.
15. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Факт, 2003. 384 с.
16. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. / В. К. Колпаков. К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с. Бібліогр.: с. 247–257.
17. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления курс лекций / Г. В. Атаманчук. — М.: Юр. Лит., 1997. С. 98.
18. Дерещ В. А. Органи виконавчої влади України та управлінські відносини: монографія. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 180 с.
19. Авер'янов В. Б. Демократизація адміністративного права — ключове завдання його реформування. *Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики*. К.: Факт, 2003. 384 с.
20. Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 15.11.2017 № 930 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>.

21. Перелік платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розмір плати за їх надання, затверджений постановою КМУ від 04.06.2007 №795 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-2007-%D0%BF#Text>.

22. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

23. Юровська В. В. Акцесорні методи адміністративного права: теоретико-правові аспекти підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 5, том 2. 2017. С. 195–200. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:_Z0aRyKYWX8J:www.nvppp.in.ua/vip/2017/5/tom_2/38.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua.

24. Загальна декларація про геном людини та права людини від 11.11.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_575#Text.

25. Декларацію Організації Об'єднаних Націй про клонування людини від 08.03.2005 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d57#Text.

26. Резолюція 61/295, прийнята Генеральною Асамблеєю 13.09.2007 вересня 2007. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text.

27. Статут Ради Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text.

УДК 342.95:614.2

МУЛЯР Г. В.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ (МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА)

Розглянуто міжнародні нормативні документи та практика Європейського суду з прав людини щодо захисту прав пацієнтів в різних країнах. Зроблено висновок, що практика розгляду справ про порушення прав пацієнтів Європейським судом з прав людини стала орієнтиром для реформи охорони здоров'я більшості країн європейського регіону і дозволила досягти в роботі систем охорони здоров'я позитивних змін.

Ключові слова: захист прав пацієнтів, способи захисту прав пацієнтів, охорона здоров'я, судова практика, рішення Європейського суду з прав людини.

Рассмотрены международные нормативные документы и практика Европейского суда по правам человека по защите прав пациентов в разных странах. Сделан вывод, что практика рассмотрения дел о нарушении прав пациентов Европейским судом по правам человека стала ориентиром для реформы здравоохранения большинства стран европейского региона и позволила достичь в работе систем здравоохранения положительных изменений.

Ключевые слова: защита прав пациентов, способы защиты прав пациентов, здравоохранение, судебная практика, решения Европейского суда по правам человека.

International normative documents and practice of the European Court of Human Rights regarding the protection of patients' rights in different countries have been studied. It has been concluded that the practice of hearing cases of patient rights' violations by

© МУЛЯР Г. В. – кандидат історичних наук, доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики (Академія праці, соціальних відносин і туризму)